



Veridian E-Journal Silpakorn University

ฉบับภาษาไทย

มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2561

การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้*

Conservation and Development of the Thai Children's Folk Play Wisdoms in the South

กนกวรรณ ทองคำสิง (Kanakvan Thongtumluing)^{**}

อนุกุล พลศิริ (Anukool Polsiri)^{***}

เหมือนแพร์ รัตนศิริ (Muanpare Rattanasiri)^{****}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 2. ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยให้คงอยู่และ 3. ศึกษาคุณค่าของการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยที่มีผลต่อการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้วิธีการศึกษา 4 วิธี คือ 1) การวิจัยเชิงสำรวจ จากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในภาคใต้ จำนวน 400 โรงเรียน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน 10 คน ครูผู้สอน 40 คน ผู้นำท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน 40 คน 3) การวิจัยกึ่งทดลอง ด้วยเทคนิคการสังเกตพฤติกรรม และ 4) การวิจัยเชิงทดลอง จากนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรม 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสำรวจการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 2) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่อปัจจัยและอุปสรรคของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 4) คู่มือการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 5) แบบประเมินการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ และ 6) แบบบันทึกการดำเนินกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ความถี่ และค่าเฉลี่ย

* ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

Research funding from National Research Council of Thailand

** อาจารย์ ดร. ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, อีเมลล์: kanakvan.26@gmail.com

Lecturer Dr., Department of Home Economics, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University.

E-mail : kanakvan.26@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, อีเมลล์: anukool@ru.ac.th

Associate Professor, Department of Home Economics, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University,

E-mail: anukool@ru.ac.th

**** อาจารย์ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, อีเมลล์: sompair@hotmail.com

Lecturer in Department of Home Economics, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University.,

E-mail: sompair@hotmail.com

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ ได้แก่ นโยบายการศึกษา ครูผู้สอน ประชาชนชาวบ้าน บุคคลภายในครอบครัว เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี 2) แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ให้คงอยู่ ต้องเริ่มจากนโยบายของสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ร่วมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรม จัดหาแหล่งเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนอุปกรณ์และวิธีการเล่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละท้องถิ่น และ 3) การเล่นพื้นบ้านของเด็กภาคใต้มีผลต่อการพัฒนาเด็กทั้ง 4 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 2.79) เรียงตามลำดับ คือ ด้านร่างกาย ($\bar{X}$ = 2.87) ด้านอารมณ์-จิตใจ ($\bar{X}$ = 2.85) ด้านสติปัญญา ($\bar{X}$ = 2.74) และด้านสังคม ($\bar{X}$ = 2.70)

คำสำคัญ : การอนุรักษ์และพัฒนา ภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้าน พัฒนาการของเด็กไทยภาคใต้

Abstract

The objectives of this research were; 1) To study the factors affecting the conservation of the Thai children's folk play wisdom in the south. 2) To find ways to sustain these folk plays wisdom, and 3) To study the values of these folk plays toward the children's cognitive, emotional, social and physical development.

This research is a practical research, used 4 methods as follows; 1) Survey research, the sampling of schools in the south 400 schools; 2) Qualitative research, the interview for 10 school administrators, 40 teachers and 40 community leaders and local sages; 3) Semi-experimental research by using behavioral observation, and 4) Experimental research, 400 students that attended the activities. Research tools include; 1) Survey of the Thai Children's folk play in the south, 2) Interview for factors and obstacles, conservation of the Thai Children's folk play wisdoms in the south, 3) Interview on the Thai Children's folk play in the south, 4) Manual of the Thai Children's folk play in the south, 5) Evaluation of the Thai Children's folk play in the south, and 6) Activity record of the Thai Children's folk play in the south, data analysis by descriptive statistics, frequency and mean

The results shown that; 1) Factors affecting to be conservation of the Thai children's folk play wisdoms in the south consist of education, policy, teacher, philosopher, family, economy and technology. 2) Guidelines to be conservation and development of the Thai children's folk play wisdoms in the south should begin by policy of the education community and the authorities, promotion and providing modified learning resources. Modify equipment and play methods in accordance with the local environment and lifestyle. 3) The Thai children's folk play wisdoms in the south have positive effects on the development of children in all four aspects and the highest

level. Considering each aspect, it was found that all aspects were at the highest level ($\bar{X}$ = 2.79), physical ($\bar{X}$ = 2.87), emotional ($\bar{X}$ = 2.85), cognitive ($\bar{X}$ = 2.74) and social ($\bar{X}$ = 2.70) respectively.

Keywords: Conservation and Development, The Thai children's Folk Play Wisdoms,
The Thai Children's Development in the South

บทนำ

เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญและมีค่ายิ่ง เป็นแรงขับเคลื่อนของประเทศในอนาคต หากเด็กได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกาย วาจา จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมถึงการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคม หล่อหลอมให้มีคุณภาพที่ดี ย่อมส่งผลดีสามารถเป็นหลักในการพัฒนาประเทศได้ในอนาคต

ปัจจุบันการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของประเทศอยู่ในอัตราสูง ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตของคนไทยก็เปลี่ยนแปลงไปมากทั้งในทางดีและไม่พึงปรารถนา เด็กซึ่งเป็นความหวังของประเทศชาติก็ตกอยู่ในภาวะที่สับสน และเกิดความขัดแย้งในค่านิยม ท่ามกลางความเจริญทางวัตถุ โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่มีพัฒนาการต่างๆ อย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา แต่ปัญหาที่พบมีผลต่อการพัฒนาทุกด้าน คือ ด้านการสื่อสาร ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Egocentrism) ทั้งด้านการมองเห็นตำแหน่งของวัตถุ ทำให้ยากที่จะเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น จึงทำให้เกิดปัญหาในสังคม (Bloom, 1964: 215) มักมีปัญหาในการยอมรับจากเพื่อน และนำไปสู่ปัญหาการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม จากรายงานการวิจัยของ อังศุธร อังคะนิต (2557: 27) รายงานว่า พฤติกรรมเด็กไทยเปลี่ยนไปจากในอดีต มีความเห็นแก่ตัว มุ่งเห็นประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ ขาดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2556) ได้สำรวจทักษะของเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า เด็กมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมได้ดีไม่แพ้ชาติใดในโลก แต่มีปัญหาเรื่องการทำงานเป็นทีมจึงส่งผลต่อทักษะการสื่อสาร เด็กส่วนใหญ่ต้องการคิดและแก้ปัญหาด้วยตัวเอง เด็กไทยรุ่นใหม่ที่กำลังเติบโตขึ้นมานั้นมีทักษะทางสังคมถดถอยลง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยต่อตัวเด็กและต่อสังคมในภาพรวม ดังรายงานการวิจัยของวริษฐา อุกฤษณ์ (2558: 63) พบว่าสภาพสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงสาเหตุหลักเกิดจากเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาเป็นเหตุให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลง นับตั้งแต่โทรทัศน์ วีดิโอเกม คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ และแท็บเล็ต เป็นต้น และยังมีค่านิยมสมัยใหม่บางประการส่งผลอย่างยิ่งต่อเด็กปฐมวัย เช่น ค่านิยมของผู้ปกครองที่ต้องการให้ลูกเรียนโรงเรียนสองภาษาตั้งแต่เด็ก เน้นกวดวิชาอย่างเคร่งครัดตั้งแต่อนุบาล หากพ่อและแม่ละเลยก็ส่งผลให้พัฒนาการเด็กไม่สมวัย อาจจะทำให้พัฒนาการช้า ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะซื้อของเล่นที่มีราคาแพงมากระตุ้นพัฒนาการของลูก ซึ่งเป็นสิ่งไม่จำเป็น และเป็นการฟุ่มเฟือย เพราะในความเป็นจริงแล้ว มนุษย์สามารถใช้ชีวิตอย่างพอเพียง สามารถเอาตัวรอดในท้องถิ่นของตนมาดัดแปลงเป็นของเล่นให้ลูกหลาน และการละเล่นพื้นบ้านของเด็กแต่ละท้องถิ่นก็ยังสามารถเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ให้ลูกได้เช่นกัน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เทคโนโลยีในปัจจุบันทั้งคอมพิวเตอร์และโทรทัศน์ ส่งผลเสียต่อเด็กหลายด้าน ทั้งในเรื่องการมองเห็น สมาธิสั้น และไม่มีสมาธิ

ซัชชัย โกมารทัต (2549: 234-240) กล่าวถึง ความสำคัญและประโยชน์จากการละเล่นพื้นบ้านว่าเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้ากับกลุ่ม รู้จักรอคอย กล้าตัดสินใจ มีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์ ผ่อนคลายอารมณ์ ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม ฝึกการเคารพในกติกา ฝึกให้ผู้เล่นรู้จักแพ้ รู้จักชนะ ให้อภัย ปลุกฝังในด้านคุณธรรมและจริยธรรมอีกด้วย อมรา กล้าเจริญ (2553: 864) กล่าวสรุปว่าการละเล่นพื้นบ้านยังช่วยฝึกให้มีระเบียบวินัย เรียนรู้กฎเกณฑ์จากกลุ่มเพื่อน ซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นใจผู้อื่น รูปแบบการละเล่นจะเรียบง่าย แต่มีจุดประสงค์เน้นการบันเทิง สนุกสนานเป็นหลัก มีทั้งการเล่นเดี่ยว เล่นกลุ่ม เล่นเป็นฝ่ายและเป็นหมู่คณะ การละเล่นแต่ละชนิดเล่นได้ในโอกาสที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เล่น แต่มีผลต่อด้านต่างๆ ทั้งเสริมการออกกำลังกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งการเสริมศักยภาพของเด็กให้มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ดังที่ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ 2541 (อ้างถึงใน สมร ทองดี, 2542: 65) ได้สำรวจพบว่า นักเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญ 3 กลุ่ม อันได้แก่ 1. ทักษะการเรียนรู้ จะต้องประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร 2. ทักษะการทำงาน ประกอบด้วย ทักษะการจัดการ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และเป็นผู้มีความขยันอดทน ประหยัดและอดออม 3. ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย ทักษะการควบคุมตนเอง ความรับผิดชอบและการมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละและการมุ่งมั่นพัฒนา

การประถมศึกษา เป็นการศึกษาระดับต้นที่มีความสำคัญมาก เพราะถือว่าเป็นรากฐานของการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป ทางจัดการศึกษาระดับนี้จะต้องให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้นักเรียนมีพัฒนาการทุกด้านตอบสนองต่อเป้าประสงค์ของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี ระบบการสอน วิธีสอน และสื่อการสอนนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เด็กได้มีประสบการณ์และเกิดการเรียนรู้ สถานการณ์จำลอง เกมและการละเล่นต่างๆ จึงเป็นเทคนิค วิธีสอนประเภทหนึ่ง ที่สามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งตรงกับหลักการของ Cone of Experiences ของ Edgar Dale ที่เน้นให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเล่นปนเรียน (Play way method) ของ H.Caidurell look ให้เน้นวิธีสอนที่ตอบสนองต่อธรรมชาติและความต้องการของเด็ก (วิราภรณ์ ปนาทกุล, 2531: 18) นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา และนักวิชาการหลายแขนงได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของการละเล่นของเด็กไว้มากมาย และต่างได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่า การละเล่นพื้นบ้านของเด็กไม่เพียงแต่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก อันได้แก่ พัฒนาการทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา นอกจากนี้ นักสังคมวิทยายังให้ความเห็นว่า การละเล่นพื้นบ้านของเด็กเป็นส่วนหนึ่งของคติชนวิทยาที่มีอยู่ในทุกท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นจะสะท้อนให้เห็นลักษณะความเป็นอยู่ อาชีพ ความเชื่อ และภาษาแต่ละท้องถิ่นได้ชัดเจน (สมร ทองดี, 2542: 64)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 198) ได้กล่าวถึง สภาพสังคมปัจจุบันว่า ชาวบ้านในส่วนท้องถิ่นได้รับอิทธิพลหลายรูปแบบ โดยเฉพาะทางการศึกษาและสื่อสารมวลชน ทำให้สูญเสียความภาคภูมิใจในพื้นเพวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเอง ขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจก็เป็นส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังที่ ปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร และคณะ (2544: 2) รายงานว่า ชุมชนรุ่นใหม่ขาดความสนใจวัฒนธรรมดั้งเดิม บางท้องถิ่น

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูประจำชั้นและนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ครูผู้สอนวิชาพลศึกษา ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการสุ่มหลายขั้นตอน เริ่มจากการสุ่มจังหวัดในภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง พังงา และภูเก็ต จากนั้นสุ่มอำเภอในแต่ละจังหวัด และสุ่มโรงเรียนในแต่ละอำเภอ สำหรับส่งแบบสำรวจการละเล่นฯ จำนวน 400 โรงเรียน จากนั้นสุ่มเลือกโรงเรียนที่ตอบรับเข้าร่วมกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ จำนวน 10 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านท่าแพราษฎร์พัฒนา จ.ชุมพร 2) โรงเรียนบ้านคลองสงค์ จ.สุราษฎร์ธานี 3) โรงเรียนบ้านศาลาแก้ว จ.นครศรีธรรมราช 4) โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) จ.นครศรีธรรมราช 5) โรงเรียนบ้านเหนือคลอง จ.ตรัง 6) โรงเรียนวัดอัมพวัน จ.ตรัง 7) โรงเรียนวัดทะเลน้อย จ.พัทลุง 8) โรงเรียนบ้านหาดไข่เต่า จ.พัทลุง 9) โรงเรียนบ้านบ่อแสน จ.พังงา และ 10) โรงเรียนบ้านสาธุ จ.ภูเก็ต ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีความพร้อมทั้งเรื่องสถานที่ อุปกรณ์ และบุคลากรที่ร่วมทำการวิจัย ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 10 คน 2) ครูประจำชั้นระดับประถมศึกษาปีที่ 1- 3 และครูผู้สอนวิชาพลศึกษา จำนวน 40 คน และ 3) ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 40 คน

กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม

1. กลุ่มศึกษาเชิงสำรวจและคุณภาพ คือ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง
2. กลุ่มทดลอง คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 10 โรงเรียนละ 40 คน รวมจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสำรวจการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ จำนวน 34 ชนิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ ตอนที่ 2 ระดับชั้นปีของนักเรียนที่เล่นและโอกาสในการเล่น ตอนที่ 3 รายชื่อบุคคลที่มีความรู้และให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านของเด็ก โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 34 ชนิด จาก 109 ชนิด ดังนี้

1.1 เลือกชนิดการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา และยังมีการเล่นอยู่ในโรงเรียนท้องถิ่น

1.2 ความปลอดภัยในการเล่นทั้งต่อเด็ก และทีมงานถ่ายทำเทปบันทึกภาพที่ต้องตามไปถ่ายทำพฤติกรรมการเล่น เช่น ไม่เป็นการละเล่นที่เล่นในน้ำ ไม่เล่นในป่า ไม่เป็นการละเล่นที่ต้องปีนป่ายในที่สูง ไม่เล่นกลางคืน หรือในที่มืด และไม่เป็นการละเล่นประเภทต่อสู้ด้วยอาวุธ เป็นต้น

2. แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับปัจจัยและอุปสรรคของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนชาวบ้าน เกี่ยวกับนโยบายของโรงเรียน ประกอบด้วยบุคลากร สถานที่ อุปกรณ์ งบประมาณ และนโยบายท้องถิ่น

3. แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน และนักเรียน ประกอบด้วยผลดี ข้อจำกัด แนวทางการสืบทอด การละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย และ การวางแผนการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย

4. คู่มือการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ จำนวน 34 ชนิด รวบรวมมาจากหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ของมูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย (2542) ชัชชัย โกมารทัต (2549) กีฬาพื้นเมืองไทยภาคใต้ อารยา ถาวรสวัสดิ์(2555) รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาพื้นเมืองไทยในการพัฒนา พื้นฐานของนักกีฬาไทยสู่ความเป็นเลิศ และอาภรณ์ อุกฤษณ์ (2555) รายงานวิจัยเรื่อง พลวัตการเล่นของเด็กกับ ภาวะแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ในการทดลอง

5. แบบบันทึกการดำเนินกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ ประกอบด้วย การวางแผน สื่อ และอุปกรณ์ การเตรียมตัว การนำเข้าสู่บทเรียน การสาธิตวิธีการเล่น การสรุปและประเมินผล

6. แบบประเมินการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปและรายการสังเกตพฤติกรรมของเด็กด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยใช้เกณฑ์การ ประเมินผล 4 ระดับ คือ น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้สร้าง 1) แบบสำรวจการละเล่น พื้นบ้านของเด็กไทย 2) แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับปัจจัยและอุปสรรคการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการละเล่น พื้นบ้านของเด็กไทย 3) แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย 4) คู่มือการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ จำนวน 34 ชนิด 5) แบบบันทึกการดำเนินกิจกรรมการละเล่น พื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ และ 6) แบบประเมินการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มทั้ง 4 ด้าน

2. นำแบบสำรวจฯ แบบสัมภาษณ์ฯ แบบประเมินฯ และแบบบันทึกฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ทุกข้อจึงนำไปทดลองใช้กับอาจารย์ และผู้นำชุมชน เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสำรวจข้อมูลการละเล่นพื้นบ้านของเด็กที่โรงเรียนใช้ในการเรียนการสอน โดยใช้แบบสำรวจ

3.2 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร วิธีการเล่น ของการละเล่นพื้นบ้านของเด็ก โดยใช้คู่มือการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ และหนังสือตอบรับการเข้าร่วม เครือข่ายทดลองนำการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยไปใช้ในการเรียนการสอน

3.3 ผู้วิจัยเดินทางไปอธิบายที่โรงเรียนเกี่ยวกับวิธีดำเนินการตามเอกสารการละเล่นฯ และการ ประเมินผลโดยการบันทึกผล พร้อมชี้แจงข้อซักถาม โดยใช้เวลาในการดำเนินการ 1 – 2 เดือน แบ่งชนิดของการละเล่น เป็น 2 กลุ่ม แต่ละโรงเรียนจะได้รับการละเล่น 17 ชนิด แต่ละชนิดใช้เวลาเล่น 2 – 3 ครั้งๆละ 30 – 60 นาที

3.4 ผู้วิจัยนัดหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ผลการดำเนินการ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ทั้งจากผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียน พร้อมทั้งบันทึกสถิติและภาพนิ่งการเล่นที่นักเรียนเล่น

3.5 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนชาวบ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กในช่วงเวลาที่ไม่เก็บข้อมูลที่โรงเรียน

โรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีอิสระในการจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ตามงบประมาณ ที่ได้รับสนับสนุนจากโครงการวิจัย สามารถกำหนดวัน เวลา ในการทำกิจกรรมตลอดถึงเลือกชนิดของกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับเด็กในระดับชั้นต่างๆได้เอง ทั้งนี้จะใช้แบบการประเมินการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน จากการสังเกตของผู้รับผิดชอบที่มีเกณฑ์ประเมิน

3.6 เก็บรวบรวมแบบประเมินผลกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของเด็กจากโรงเรียนที่ร่วมกิจกรรม 10 โรงเรียน หลังการใช้กิจกรรม 1 เดือน พร้อมทั้งถ่ายทำเทปบันทึกภาพการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยที่ละชนิดให้เห็นถึงพฤติกรรมการเล่นของแต่ละชนิดตั้งแต่เริ่มเล่นจนจบการเล่น ทั้งนี้ความยาวแต่ละชนิดการเล่นขึ้นอยู่กับลักษณะวิธีการเล่น พร้อมจัดทำคำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการเล่น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์แบบสำรวจด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยหาค่าความถี่

4.2 วิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีพรรณนา

4.3 วิเคราะห์แบบประเมินผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยหาค่าเฉลี่ย และรายงานผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้เกณฑ์พิจารณาคะแนนเฉลี่ยดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.0 – 1.5 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.6 – 2.0 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 2.1 – 2.5 หมายถึง ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.6 – 3.0 หมายถึง ระดับมากที่สุด

5. สรุปผลและรายงานผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ประชาชนชาวบ้าน และบุคคลภายในครอบครัว จำนวน 75 คน ได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านบุคคล

1.1.1 ผู้กำหนดนโยบายการศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย มีแต่การเรียนการสอนเกี่ยวกับกีฬาพื้นบ้านที่โรงเรียนจัดขึ้น ส่วนโรงเรียนที่มีขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านเวลา เนื่องจากต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับโรงเรียนวังไกลกังวล (ผ่านดาวเทียม) นอกจากนี้โรงเรียนบางแห่งไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย

1.1.2 ครูผู้สอนส่วนใหญ่กล่าวว่า โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างบางแห่งมีครูรุ่นใหม่ ไม่มีประสบการณ์ด้านการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย ไม่ได้เรียนในสมัยที่กำลังศึกษาในหลักสูตรฯ ระดับปริญญาตรี ส่งผลให้ขาดทักษะและไม่รู้จักวิธีการเล่น นอกจากนี้บางโรงเรียนไม่มีครูพลศึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย

1.1.3 ประชาชนชาวบ้านส่วนใหญ่กล่าวว่า การเล่นพื้นบ้านของเด็กในชุมชนมีน้อยและไม่มี การถ่ายทอดให้กับเด็กๆในชุมชน ทำให้การสืบทอดความรู้การเล่นพื้นบ้านของเด็กไม่ต่อเนื่อง

1.1.4 บุคคลภายในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญและการ สนับสนุนกิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน เนื่องจากไม่มีความรู้ ขาดทักษะเกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

1.2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

1.2.1 ด้านสถานที่ โรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน บางกิจกรรมใช้พื้นที่ในชั้นเรียน ส่งผลให้ไม่สามารถเล่นกิจกรรมได้ เนื่องจากผู้เรียนมีจำนวนมาก

1.2.2 ด้านเศรษฐกิจ จากการพัฒนาเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน โดยเฉพาะการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย เช่น วัสดุในสมัยก่อนหาได้จากท้องถิ่น เช่น ใบไม้ ต้นไม้ เปลือกไม้ ผลไม้ เมล็ดพืช เชือก เป็นต้น แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาโดยนำวัสดุสมัยใหม่ เช่น ยางเส้น (ยางรัดของ) ลูกแก้ว ลูกบอล เป็นต้น มาทดแทน

1.2.3 ด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ประชาชนชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกัน ว่า รูปแบบความบันเทิงแบบใหม่ได้แพร่กระจายเข้าไปทั้งภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ เป็นต้น รวมถึง อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์ไร้สาย สิ่งเหล่านี้ได้แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็ว จึงทำให้รู้สึกว่าสื่อบันเทิง ต่างๆ เหล่านี้มีความทันสมัยสามารถรับรู้ข้อมูลได้รวดเร็ว ทำให้เด็กๆใช้เวลามากกับการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ หรือดูโทรทัศน์ จึงไม่สนใจกิจกรรมกลางแจ้ง

2. แนวทางการอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ให้คงอยู่ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 นโยบายระดับท้องถิ่น ควรมีนโยบายการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย ในโอกาสวันสำคัญต่างๆ เช่น ประเพณีชักพระ เทศกาลสมโภชขวัญข้าวในท้องถิ่น เทศกาลวันสารทเดือน 10 เป็นต้น

2.2 นโยบายของสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมการเล่นพื้นบ้าน ของเด็กไทยซึ่งมีอยู่ในโครงสร้างหลักสูตร และควรบูรณาการกับการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาไทย สุขศึกษาและพลศึกษา

2.3 นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยโดยบูรณาการ การเล่นพื้นบ้านในหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาพลศึกษาและภาษาไทย

3. การพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยในภาคใต้ มี 2 ประเด็น ดังนี้

3.1 การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ให้เหมาะกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเล่นเก็บผักกุ่ม โดยนำไปไม้มาแทนผักกุ่มและต้นไม้ขนาดเล็กมาแทนจระเข้ ส่วนการเล่นข้าวหอยเลี้ยง นักเรียนจะเลือกอุปกรณ์และวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทดแทนของจริง เช่น ข้าวหอยเลี้ยงสมัยก่อนจะใช้กะลามะพร้าว หม้อดิน ใบไม้ ดอกไม้ แต่ปัจจุบันมีชุดเครื่องครัวเป็นอลูมิเนียม หรือพลาสติกสำเร็จรูป ส่วนวัสดุที่หาได้ คือ การใช้ทรายแทนข้าวสวย การใช้ดอกไม้ ใบไม้แทนวัตถุดิบในการประกอบอาหารแต่ละประเภท และใช้ก้อนหินแทนน้ำแข็ง เป็นต้น ส่วนการเล่นหมากเก็บ เลือกใช้ก้อนหินที่มีลักษณะกลม เพื่อง่ายต่อการโยน และการเล่นไข่นา ได้ปรับเปลี่ยนอุปกรณ์โดยใช้ก้อนหินทดแทนไข่นา เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่อาศัยความคล่องแคล่วว่องไว นอกจากนี้ยังมีการเล่นที่มีการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ตามยุคสมัยในปัจจุบัน คือ ชัดลิง ซึ่งเดิมใช้ลูกบอลยาวพาราป็นเป็นก้อน หรือผลส้มโอเล็กๆ แต่ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนมาใช้ลูกบอลพลาสติก หรือกระดาดมาป็นเป็นก้อนกลมคล้ายลูกบอล

3.2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น การเล่นบางชนิดต้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน จึงทำให้การเล่นแต่ละชนิดต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่น เช่น โจรลักแก้ว ซึ่งเดิมนิยมเล่นบริเวณป่าละเมาะ หรือทุ่งนาหลังเก็บเกี่ยวใหม่ แต่ปัจจุบันสังคมชนบทเปลี่ยนสู่สังคมเมือง จึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่นในสถานที่โล่งแจ้ง โรงยิม เป็นต้น เพื่อความปลอดภัยของผู้เล่น

4. การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้มีผลต่อการพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยการสังเกตหลังการทดลองใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 1-2 เดือน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 2.79$) เรียงตามลำดับ คือ ด้านร่างกาย ($\bar{X} = 2.87$) ด้านอารมณ์-จิตใจ ($\bar{X} = 2.85$) ด้านสติปัญญา ($\bar{X} = 2.74$) และด้านสังคม ($\bar{X} = 2.70$)

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 2. ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยให้คงอยู่ และ 3. ศึกษาคุณค่าของการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยที่มีผลต่อการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้

1. ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วย ผู้กำหนดนโยบายการศึกษา ครูผู้สอน ปราชญ์ชาวบ้าน และบุคคลภายในครอบครัว มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 นโยบายการศึกษา นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบโดยตรงและ โดยอ้อม ซึ่งผลกระทบโดยตรง ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับกีฬาพื้นบ้านที่โรงเรียนจัดสอนเอง ส่วนโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก มีข้อจำกัดด้านเวลา เนื่องจากต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับโรงเรียนวังไกลกังวล (ผ่านดาวเทียม) สำหรับปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ โรงเรียนบางแห่งไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้าน

ของเด็กไทย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร และคณะ (2544) พบว่า การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย และไม่มีการสอดแทรกการเล่นพื้นบ้านประจำท้องถิ่น แต่มีการเรียนการสอนที่เป็นกีฬาสากล ละครสากล มากกว่าจะเรียนรู้กีฬาในท้องถิ่นหรือการเล่นในท้องถิ่นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนอาจจะหันเหความสนใจในท้องถิ่นได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของปัทมาวดี เล่ห์มงคล และคณะ (2549) พบว่า การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา คือ ไม่ได้บังคับ

1.2 ครูผู้สอน พบว่า ครูรุ่นใหม่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย เนื่องจากไม่ได้เล่นในวัยเด็ก ไม่ได้รับการสอนในระบบ ไม่มีเอกสารตำรา จึงไม่สามารถนำมาสอนเด็กๆ ได้ เนื่องจากขาดทักษะ แต่หากครูผู้สอนมีความรู้และคุ้นเคยกับการเล่นพื้นบ้านจากการเล่นสมัยเด็ก ก็จะสามารถจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอารยา ถาวรสวัสดิ์ (2555) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมและอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย ส่วนใหญ่มาจากการขาดคู่มือการเล่น ผู้สอนไม่มีความรู้เรื่องการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย

1.3 ประชาชนชาวบ้าน พบว่า การเล่นพื้นบ้านของเด็กในชุมชนมีน้อยและไม่มีการถ่ายทอดให้กับเด็กๆ ในชุมชน ทำให้การสืบทอดความรู้การเล่นพื้นบ้านของเด็กค่อยๆ สูญหายไป ทั้งนี้เนื่องจากความรู้ที่ถ่ายทอดในอดีตได้รับการสังเคราะห์จนกลายเป็นการเล่นแต่ละชนิด ไม่มีการบันทึกลงในเอกสารหนังสือเกี่ยวกับการเล่น จึงทำให้การถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ภายในชุมชนสูญหายไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปัทมาวดี เล่ห์มงคล และคณะ (2549) พบว่า แนวทางการอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านของไทยให้ดำรงอยู่ ควรมีหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเล่นเพื่อใช้ในการศึกษา แล้วนำมาพัฒนาให้มีความทันสมัยมากขึ้น ทั้งในรูปแบบซีดี เอกสาร สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

1.4 บุคคลภายในครอบครัว พบว่า ปัจจุบันผู้ปกครองรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญและการสนับสนุนกิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน ไม่ค่อยมีเวลาในการร่วมกิจกรรมกับบุตรหลาน นอกจากนี้ผู้ปกครองบางคนไม่มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน อีกทั้งยังให้ความสนใจกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาจเนื่องมาจากการเล่นของเด็กในสมัยก่อนเริ่มต้นจากครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีบุตรคนเดียว ไม่มีเพื่อนเล่น พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ ก็ต้องเล่นบทบาทสมมติเป็นเพื่อน สอนให้เล่น และประดิษฐ์ของเล่นเพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน แต่ในปัจจุบันพ่อแม่สมัยใหม่มีความรู้เกี่ยวกับการเล่นค่อนข้างน้อย รู้จักประเภทของการเล่นได้ไม่เหมือนคนในสมัยก่อน นอกจากนี้สภาพการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันเป็นแบบพึ่งตนเอง ทำให้ต้องใช้เวลากับการประกอบอาชีพ จึงทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวลดน้อยลง ส่งผลให้เด็กได้รับการสืบทอดวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านจากบุคคลภายในครอบครัว คือ จากพ่อแม่ ญาติพี่น้องลดลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร และคณะ (2544) พบว่า การเล่นต่างๆ ที่ถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูกหลานเริ่มสูญหายหรือลดลง โดยเฉพาะการเล่นของเด็ก การร้องเพลงเรือ หมดความนิยมไปตามยุคสังคมปัจจุบัน

2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ด้านสถานที่ ด้านเศรษฐกิจ และด้านเทคโนโลยีมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านสถานที่ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่เพียงพอต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน อาจเนื่องมาจาก ลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ นิยมเล่นในบริเวณที่โล่ง หรือลานกว้าง ๆ ทั่วไป นอกจากนี้สภาพภูมิอากาศยังเป็นตัวกำหนดโอกาส และระยะเวลาในการเล่น จึงทำให้การละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยส่วนใหญ่จัดกิจกรรมในที่ร่ม อาคาร หอประชุม และห้องเรียน จึงทำให้ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจริญญา แก้วทอง (2553) พบว่า ควรจัดสถานที่สำหรับเล่นให้เหมาะสมกับประเภทของการละเล่น และเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

2.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า จากการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยที่ค่อยๆ ลดบทบาทลง เมื่อความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีมากขึ้น ทำให้การละเล่นพื้นบ้านกลายเป็นของล้าสมัย อาจเนื่องมาจาก วัสดุอุปกรณ์ในอดีตส่วนใหญ่ได้มาจากธรรมชาติ และวัสดุที่มีในท้องถิ่น เช่น เปลือกไม้ ผลไม้ เมล็ดพืช ใบไม้ เป็นต้น แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เด็กในปัจจุบันต้องหาซื้อวัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่มาใช้ในการเล่น เช่น ยางเส้น (ยางรัดของ) ลูกแก้ว ลูกบอล เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร และคณะ (2544) พบว่า การเล่นหมากฮอสในสมัยก่อน เด็กจะขุดดินเป็นรูปเรือ แล้วเก็บลูกสวาด แต่ปัจจุบันใช้ลูกแก้วมาทดแทน เป็นต้น และสอดคล้องกับแนวคิดของซัชชัย โกมารทัต (2549: 218) กล่าวสรุปว่า อุปกรณ์การเล่นในสมัยก่อนหาได้จากของใช้ในบ้าน และส่วนใหญ่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์การเล่นให้สิ้นเปลือง ต่างกับสมัยปัจจุบันของเล่นเกือบทุกอย่างต้องมีค่าใช้จ่าย

2.3 ด้านเทคโนโลยี จากการศึกษา พบว่า รูปแบบความบันเทิงแบบใหม่ได้แพร่กระจายเข้าไปทั้งภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ วิดีโอ เป็นต้น รวมถึงอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์ไร้สาย สิ่งเหล่านี้ได้แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็ว จึงทำให้รู้สึกว่าการสื่อสารบันเทิงต่างๆ เหล่านี้มีความทันสมัยสามารถรับรู้ข้อมูลได้รวดเร็ว ทำให้เด็กใช้เวลามากกับการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ หรือดูโทรทัศน์ จึงไม่สนใจกิจกรรมกลางแจ้ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การละเล่นของไทยถูกละเลย หรือถูกลดความนิยมลงมาก และจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจึงทำให้บทบาทการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยเปลี่ยนไปโดยเฉพาะการละเล่นของเด็กในปัจจุบันที่นิยมการเล่นด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เกมคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอาภรณ์ อุกฤษณ์ (2555) พบว่า ปัจจุบันสื่อโทรทัศน์เข้ามามีบทบาท เด็กเปลี่ยนไปเล่นเลียนแบบหนังการ์ตูนในโทรทัศน์ เล่นของเล่นสำเร็จรูป ส่งผลให้การละเล่นพื้นบ้านที่เคยพบเห็นในอดีตค่อยๆ ลืมเลือนไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ปัทมาวดี เล่ห์มงคล และคณะ (2549) พบว่า สาเหตุที่การละเล่นพื้นบ้านสูญหายเนื่องจากวิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไปและความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เช่น เกมคอมพิวเตอร์ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของเด็กทำให้เวลาสำหรับการวิ่งเล่นของเด็กลดลง เพราะใช้เวลากับการนั่งเล่นเกมคอมพิวเตอร์และเครื่องมือสื่อสาร

2. แนวทางการอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้

2.1 นโยบายระดับท้องถิ่น พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ได้จัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยในโอกาสวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เน้นกิจกรรมประจำท้องถิ่น จัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น ประเพณีชักพระ เทศกาลสมโภชน์ขวัญข้าวในท้องถิ่น เทศกาลขวัญผู้สูงอายุ (สงกรานต์) เทศกาลวันสารทเดือน 10 ฯลฯ โดยให้เด็กในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นการเล่นทุกประเภทจะสอดแทรกขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เนื้อหาของการเล่นจะมีบทหรือประกอบท่าทางเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชัชชัย โกมารทัต (2549: 25-32) กล่าวว่า การเล่นพื้นบ้านส่วนใหญ่จะจัดในงานบุญ งานรื่นเริง งานนักขัตฤกษ์ โดยลักษณะงานดังกล่าวจะฝึกฝนให้ผู้เล่นเกิดความรัก ความสามัคคี และความสนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปัทมาวดี เล่ห์มงคล และคณะ (2549) พบว่า การอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านให้คงอยู่ตลอดไป ควรจัดให้มีการเล่นในเทศกาลต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ และการแข่งขันประจำปี เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และสอดคล้องกับการศึกษาของกิตติธัช ทองอุทุม (2552) พบว่า ท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมที่มีความหลากหลายประจำท้องถิ่นนั้นๆ ที่เหมาะสมกับเพศ วัย และอายุ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ วรณวิสา บุญมาก และคณะ (2560) พบว่า การประเมินโครงการการแข่งขันการเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทย เป็นการอนุรักษ์และสืบสานการเล่นพื้นบ้านและยังเป็นการรณรงค์ส่งเสริมสุขภาพของเด็กเพื่อปลูกฝังทัศนคติให้กับเด็ก รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย

2.2 นโยบายของสถานศึกษา ส่วนใหญ่ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยมีอยู่ในโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อส่งเสริมฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมกับชุมนุม / ท้องถิ่น เช่น ให้นักเรียนเข้าร่วมในโอกาสต่างๆ ตามที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือหน่วยงานทางราชการ นอกจากนี้โรงเรียนได้สนับสนุนให้บูรณาการการจัดการเรียนการสอนการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาไทย สุขศึกษาและพลศึกษา โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ มาถ่ายทอดในโรงเรียน และศึกษานอกสถานที่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของน้อมฤดี จงพยุงะ (2518 : 182) กล่าวว่าสรุปว่า โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการสอนด้วย เพราะ การเล่นของเด็กไทยนอกจากจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านแล้วยังมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการ ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 สรุปได้ว่า ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย โดยคำนึงถึงธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ทั้งนี้การสอนแบบเรียนปนเล่นต้องให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้และพัฒนาการต่างๆ รวมถึงการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี ฝึกฝนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิราภรณ์ ปนาทกุล (2531: 40) กล่าวว่าสรุปว่า การนำการเล่นของเด็กมาใช้ในการเรียนการสอน ควรเลือกใช้ให้ตรงกับเนื้อหา กิจกรรมเสริมบทเรียน และกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน และสอดคล้องกับการศึกษาของอารยาถาวรสวัสดิ์ (2555) พบว่า การนำการเล่นพื้นบ้านมาใช้ในกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน และสอดแทรกในการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม เช่น วิชาภาษาไทย ศิลปะ สังคม และนาฏศิลป์

2.3 นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย โดยบูรณาการการเล่นพื้นบ้านในหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาพลศึกษาและภาษาไทย ทั้งนี้การเล่นส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนใจที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน เนื่องจาก พบปัญหาด้านอุปกรณ์ สถานที่เล่น ตลอดจนผู้รู้ที่สามารถถ่ายทอดวิธีการเล่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจรรยาพร ธรณินทร์ (2553 อ้างถึงใน ณัฐวุฒิ สังข์ทอง, 2554: 30) สรุปว่า การเล่นของเด็กไทยที่เสื่อมความนิยมไป เนื่องจากกีฬาสากลเข้ามาเล่นกันมากขึ้น ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบอนุรักษ์โดยตรง นอกจากนี้เด็กในปัจจุบันมีของเล่นสำเร็จรูป เช่น เกมคอมพิวเตอร์ สื่อเทคโนโลยี และเครื่องเล่นที่ทันสมัยต่างๆ เป็นผลให้การละเล่นพื้นบ้านได้รับความนิยมน้อยลง ดังนั้นโรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกการเล่นพื้นบ้านไว้ในกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของอาภรณ์ อุกฤษณ์ (2555) กล่าวสรุปว่า การเล่นของเด็กจังหวัดกระบี่มีความหลากหลายแตกต่างกันตามสภาวะแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงควรบรรจุวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยในหลักสูตรสถานศึกษาภาคบังคับ และสอดคล้องกับการศึกษาของวัฒนพงศ์ อ่อนนุ่ม (2554) พบว่า การฝึกการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยและการเรียนกิจกรรมพลศึกษาแบบปกติของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 (อายุ 10-12 ปี) มีสมรรถภาพทางกายดีขึ้น แสดงให้เห็นว่า การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยควรเป็นกิจกรรมหนึ่งในวิชาพลศึกษา

3. การพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้

จากการศึกษา พบว่า การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ส่วนใหญ่จะมีการเล่นและพัฒนาของเล่นที่หลากหลาย สะท้อนถึงการเล่นที่ต้องใช้จินตนาการ ซึ่งเปรียบเสมือนกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน ซึ่งมี 2 ประเด็น ดังนี้

3.1 การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ให้เหมาะกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเล่นเก็บผักบุ้ง โดยนำไปไม้มาแทนผักบุ้งและต้นไม้ขนาดเล็กมาแทนจระเข้ ส่วนการเล่นข้าวหอยเสียง นักเรียนจะเลือกอุปกรณ์และวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทดแทนของจริง เช่น ข้าวหุงเสียงสมัยก่อนจะใช้กะลามะพร้าว หม้อดิน ใบไม้ ดอกไม้ แต่ปัจจุบันมีชุดเครื่องครัวเป็นอลูมิเนียม หรือพลาสติกสำเร็จรูป ส่วนวัสดุที่หาได้ คือ การใช้ทรายแทนข้าวสวย การใช้ดอกไม้ ใบไม้แทนวัตถุดิบในการประกอบอาหารแต่ละประเภท และใช้ก้อนหินแทนน้ำแข็ง เป็นต้น ส่วนการเล่นหมากเก็บ เลือกใช้ก้อนหินที่มีลักษณะกลม เพื่อง่ายต่อการโยน และการเล่นไข่นา ได้ปรับเปลี่ยนอุปกรณ์โดยใช้ก้อนหินทดแทนไข่นา เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่อาศัยความคล่องแคล่วว่องไว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การดำเนินชีวิตแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ทั้งสถานที่เล่น รูปแบบการเล่น การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้การเล่นส่วนใหญ่อาจใช้วัสดุตามธรรมชาติ หรือวัสดุสำเร็จรูปที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชัชชัย โกมารทัต (2549: 394-405) กล่าวสรุปว่า อุปกรณ์ที่ใช้เล่นส่วนใหญ่หาได้ตามธรรมชาติ เช่น ฝ้าย ไม้ไผ่ ก้านกล้วย ก้อนหิน เป็นต้น และสอดคล้องกับการศึกษาของอาภรณ์ อุกฤษณ์ (2555: 144-154) พบว่า การเล่นที่ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นได้บ่งบอกถึงพัฒนาการได้อย่างชัดเจน เช่น การเล่นหมากเก็บ ใช้เศษกระเบื้องหรือก้อนหิน เป็นต้น ส่วนการเล่นที่ใช้วัสดุเหลือใช้หรือวัสดุที่หาได้ในบริเวณใกล้เคียง เช่น ข้าวหุงเสียง ยิงจรวด กำทาย เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการเล่นที่มีการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ตามยุคสมัยในปัจจุบัน คือ ชดลิง ซึ่งเดิมใช้ลูกบอลยางพาราเป็นก้อน หรือผลส้มโอเล็กๆ แต่ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนมาใช้ลูกบอลพลาสติก หรือกระดากมาเป็นก้อนกลมคล้ายลูกบอล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอาภรณ์ อุภุชณ์ (2555: 156) พบว่า การเล่นชดลิงในจังหวัดกระบี่ เด็กมีการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ได้อย่างชัดเจน โดยใช้กระดากสมุดที่ใช่แล้วมาเป็นก้อนกลมเพื่อประดิษฐ์เป็นลูกบอล หรือใช้ลูกเทนนิส แทนการใช้ใบมะพร้าวมาสานเป็นลูกตะกร้อ

3.2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเล่นบางชนิดต้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน จึงทำให้การเล่นแต่ละชนิดต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่น เช่น โจรลักวัว ซึ่งเดิมนิยมเล่นบริเวณป่าละเมาะหรือทุ่งนาหลังเก็บเกี่ยวใหม่ แต่ปัจจุบันสังคมชนบทเปลี่ยนสู่สังคมเมือง จึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่นในสถานที่โล่งแจ้ง โรงยิม เป็นต้น เพื่อความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสาโรจน์ มีวงษ์สม (2542: 23-24) กล่าวสรุปว่าการละเล่นที่ปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อมสามารถนำมาปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่นให้สอดคล้องกับแต่ละท้องถิ่น และสอดคล้องกับการศึกษาของอาภรณ์ อุภุชณ์ (2555) พบว่า การเล่นบางชนิดมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และปรับเปลี่ยนการเล่นให้เหมาะสมกับสถานที่

4. คุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยที่มีผลต่อการพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน

จากผลการประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยการสังเกตหลังการทดลองใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคใต้ 1-2 เดือน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสติปัญญา และ ด้านสังคม อาจเนื่องมาจากการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยเป็นกิจกรรมสำหรับเด็กในช่วงวัยเรียนที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความกระตือรือร้น มีสติปัญญาดี จิตใจเบิกบาน รวมถึงปรับตัวเข้ากับส่วนรวมและสังคมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของอัจฉราพร ศรีภูษณาพรณ (2554: 77) กล่าวสรุปว่า การละเล่นพื้นบ้านมีผลต่อการพัฒนาการของเด็กในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรม โดยเกิดจากการมีส่วนร่วมจากกิจกรรมต่างๆ โดยการสมัครใจ เช่น กิจกรรมนันทนาการและกีฬา

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. การพัฒนาด้านร่างกาย พบว่า เก่ง เกือบฝึกนึ่ง ขี่ม้าโยนรับ แข่งเรือคน ไขว่ขวายไขว่แดง คานหาม ฉับไผ่ ชะชีร่ว ช้างชิงผ้า ช้างชิงเมือง ช้อนไฟ ชดลิง ตีจับ ตีไก่ เต็นเชือก ปลาวิ่งปอง ราวเต้อ อ้ายม้ง อีฉุด โจรลักวัว ปลาเป็นปลาตาย เป็นการเล่นที่เน้นทักษะการวิ่ง การก้าวกระโดด และการทรงตัว ซึ่งเป็นการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ นอกจากนี้การเล่นที่เน้นทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก การขีดเส้น ลากเส้น วาดรูป ประกอบด้วย กำท่าย เกือบฝึกนึ่ง ขี่ตุ๊กกลางนา ไขว่เนา จุ่มจี๋ ชั่งเงินชั่งทอง ช้างชิงผ้า เตะ ตีจับ ตีไก่ หมากเก็บ อีฉุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เด็กในช่วงวัยเรียนเป็นวัยที่ใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ได้ดี ชอบเคลื่อนไหว โดยเฉพาะการเล่นพื้นบ้านที่เล่นเพื่อความสนุกสนาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น ผู้ร่วมกิจกรรม ความนิยมตามสมัย และประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเจริญ กระบวนรัตน์ (2556:9) กล่าวสรุปว่า รูปแบบของกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านที่มีกิจกรรมการออกกำลังกาย เช่น ตีจับ ขี่ม้าส่งเมือง หมากเก็บ

กาฟักไข่ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของซัชชัย โกมารทัต (2549: 234) กล่าวสรุปว่า คุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านไทยภาคใต้ คือ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความอ่อนตัว ความแม่นยำ การทรงตัว การประสานงานของระบบต่างๆ ภายในร่างกาย ความเร็ว ความคล่องแคล่วว่องไว และความทนทานต่อระบบหายใจ ขณะที่วรรณวิสา บุญมาก (2561) กล่าวสรุปว่า กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านเป็นรูปแบบของการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับเด็กในวัยเรียนช่วงอายุ 6-12 ปี โดยเฉพาะสมรรถภาพทางกายที่ทำให้เด็กมีสุขภาพร่างกายที่ดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของอารยา ถาวรสวัสดิ์ (2555) พบว่า คุณค่าที่ได้รับจากการเล่นด้านร่างกายเรียงตามลำดับ คือ ความทนทานของระบบหายใจ ความแม่นยำ ความอ่อนตัว ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความคล่องแคล่ว ซึ่งแตกต่างกันไปตามชนิดของการละเล่นที่มีลักษณะแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของวริษฐา อุกฤษณ์ (2558) พบว่า การละเล่นพื้นบ้านของเด็กปฐมวัยในจังหวัดกระบี่ มีลักษณะและวิธีการเล่นที่แตกต่างกัน ซึ่งเด็กได้เลือกเล่นครบทุกกิจกรรม จึงทำให้เด็กได้เคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกายและสัมพันธ์กัน ขณะเดียวกันสอดคล้องกับการศึกษาของจริณ ศิริ (2541) พบว่า การละเล่นของเด็กเป็นการฝึกทักษะทุกส่วนของร่างกาย โดยจะถูกทดสอบความสามารถในการเล่น รวมทั้งความพร้อมและความแข็งแรงของผู้เล่น และการศึกษาของ Fatemeh Pasand et al (2014) พบว่า การออกกำลังกายแบบการเล่นพื้นบ้านสามารถนำมาใช้ในการวางแผนเพื่อปรับปรุงทักษะด้านการเคลื่อนไหวให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา

2. การพัฒนาทางอารมณ์ – จิตใจ พบว่า การที่ส่งเสริมการรับรู้และการแสดงออกทางอารมณ์ รวมถึงการควบคุมอารมณ์ให้เหมาะสม เช่น แก้ว ชั่งเงินชั่งทอง อ้ายโม่ง อีฉุด ชีม้ายอมรับ ไข่ขาวไข่แดง และตดฉิด เป็นต้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การละเล่นพื้นบ้านของภาคใต้มีทั้งการเล่นเดี่ยวและการเล่นเป็นกลุ่ม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเล่นอย่างมากโดยเฉพาะผู้เล่นต้องรู้จักการควบคุมอารมณ์ และความรู้สึก มีความสุขกับการเล่น เช่น บทร้องที่ใช้ประกอบการเล่น “ตดฉิด” เป็นการเล่นที่สร้างความสนุกสนาน และฝึกฝนให้ผู้เล่นรู้จักควบคุมอารมณ์ และความรู้สึก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอุดม หนูทอง (2542: 2460) กล่าวสรุปว่า การเล่นตดฉิดเป็นการฝึกให้เด็กมีความอดทน อดกลั้น และรู้จักเก็บอารมณ์ ความรู้สึก นอกจากนี้การเล่นยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง เช่น ตีไก่ ราวเด้อ อ้ายโม่ง อีฉุด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอารยา ถาวรสวัสดิ์ (2555) พบว่า แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาพื้นเมืองไทยด้านจิตใจของผู้เล่น เช่น ราวเรียง แจ่มใส อดทน กล้าและเชื่อมั่น ส่วนด้านอารมณ์ ผ่อนคลายความตึงเครียดและรู้จักเก็บอารมณ์

3. การพัฒนาทางสังคม พบว่า การเล่นที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎกติกา ได้แก่ แก้ว ไข่เน่า คานหาม จุ่มจี้ ชื่อดอกไม้ ตีจับ ตดฉิด เต็นเชือก ราวเด้อ เป็นต้น โดยมีผู้เล่นทั้งชายและหญิง ปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันก่อนเล่น ไม่มีการมกคยกำกัคบดูแล ส่วนการเล่นที่ส่งเสริมให้เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ได้แก่ แก้ว ราวเด้อ แข่งเรือคน โจรลักวัว ช้างชิงเมือง ซ่อนไฟ เป็นต้น โดยผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้นำจะเป็นผู้วางแผนการเล่นอย่างรอบคอบ และเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม สำหรับการเล่นที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่ ข้าวหอยเสียง เคาะกระป๋อง จุ่มจี้ โจรลักวัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวริษฐา อุกฤษณ์ (2558) พบว่า การละเล่นมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการเคารพกติกา และความคิดเห็นส่วนใหญ่ของสังคมมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาของอารณ อุกฤษณ์ (2555) พบว่า การเล่นถ้าผู้เล่นเคารพกฎกติกา ให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือ เอื้ออารี โดยเฉพาะการเล่นที่ต้องใช้พละกำลัง เช่น คานหาม ชีม้ายอมรับ

ราวเด้อ เป็นต้น และสอดคล้องกับการศึกษาของวีระพงศ์ บุญประจักษ์ (2545) พบว่า การละเล่นพื้นบ้านของไทย ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมในด้านความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ และช่วยเหลือแบ่งปันสูงขึ้นในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของอังศุธร อังคะนิธ (2557) เกี่ยวกับผลของการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น และทักษะผู้นำและผู้ตามเพิ่มขึ้นก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และหลังเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับการศึกษาของภิตินันท์ อะภัย และระวีวรรณ วรรณวิไชย (2561) เกี่ยวกับผลการใช้ กิจกรรมการละเล่นเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้นอายุ 6-9 ปี พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลัง การทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองใช้กิจกรรมการละเล่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการละเล่นช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคม กระบวนการกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นฝึกการควบคุมตนเองและมีสมาธิ

4. การพัฒนาด้านสติปัญญา พบว่า จุ่มจี ชั่งเงินชั่งทอง เชื่อมดแดง ตดฉิด เป็นต้น เป็นการเล่นที่ต้องมีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจด้วยบทร้องตามแต่ละท้องถิ่น โดยเด็กสามารถจดจำบทร้อง และบทเจรจา ได้อย่างแม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจริณ ศิริ (2541) พบว่า การละเล่นของเด็กในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีการนำบทเพลงมาร้องประกอบ เช่น กิ่งก่องแก้ว ภูกินหาง โพงพาง รีรีข้าวสาร จุ่มจี จุ่มจีจาร์ จุ่มจีเม็ดขนุน จุ่มจีปลาฉลาม จุ่มจีจุ่มจวด เป็นต้น เพื่อให้ผู้เล่นมีทักษะในการจำและมีสมาธิในการร้อง

สำหรับการละเล่นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการเล่น เช่น ข้าวหอยเหียง ซืดอกไม้ เป็นการเจรจาระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ทั้งนี้ผู้เล่นจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับ หลักการประกอบอาหาร และดอกไม้แต่ละชนิด เพื่อให้การเล่นมีความสนุกสนานยิ่งขึ้น นอกจากนี้พัฒนาการด้าน สติปัญญาส่งเสริมให้เด็กรู้จักการแก้ปัญหา เกิดจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับการศึกษา ของวิชฐา อุภุชฌ์ (2558) พบว่า คุณค่าด้านสติปัญญาที่เกิดจากการละเล่นช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และสร้างสรรค์ ฝึกการวางแผน สังเกต มีปฏิภาณไหวพริบ รู้จักการแก้ปัญหาและตัดสินใจ รวมถึงการใช้ภาษา และสอดคล้องกับแนวคิดของคณาจารย์ชมรมเด็ก(2545 : 16-17) กล่าวสรุปว่า การส่งเสริมพัฒนาการด้าน สติปัญญา คือ การใช้ภาษา แก้ปัญหาเฉพาะหน้า และเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาความสามารถทางด้านอื่นๆ เช่น ความสามารถทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทาง คณิตศาสตร์ ความสามารถทางด้านจริยธรรม โดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค ประชาชน องค์กร เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยแต่ละภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กิตติธัช ทองอุทุม. (2552). **ความร่วมมือในการอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนากีฬาพื้นบ้านเพื่อเสริมสร้างสุขภาพชุมชนในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร**. คุุชฌ์นิพนธ์ปรัชญาคุชฌ์บัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คณาจารย์ชมรมเด็ก. (2545). **การละเล่นของเด็กไทย**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- จริญญา แก้วทอง. (2553). **การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย เรื่อง การละเล่นพื้นบ้านโตนดั่ววนอำเภอกระแสนธุ์ จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จริน ศิริ. (2541). **การละเล่นของเด็กอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง**. สงขลา: ภาควิชาภาษาไทยและตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เจริญ กระบวนรัตน์. (2556). **กิจกรรมทางกาย**. วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันทนาการ 39(1), 5-15
- ซัซชัย โกมารทัต. (2549). **การละเล่นพื้นเมืองไทยภาคใต้**. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- ณัฐวุฒิ สังข์ทอง. (2554). **ผลการใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย**. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- น้อมฤดี จงพยุหะ. (2518). **คู่มือการศึกษาวิชาพัฒนาการเด็ก**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนดุสิต.
- ปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร และคณะ. (2544). **รายงานวิจัยกระบวนการชุมชนในการนำการละเล่นพื้นบ้านเป็นสื่อและกิจกรรมการสอนในโรงเรียน ตำบล สทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา**. รายงานการวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ปัทมาวดี เล่ห์มงคล และคณะ. (2549). **ศักยภาพภูมิปัญญาไทยด้านการละเล่นพื้นบ้านของเด็ก (ภาคเหนือ)**. รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภิตินันท์ อะภัย และระวีวรรณ วรรณวิไชย. (2561). **“การสร้างกิจกรรมการละเล่นเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้นอายุ 6-9 ปี”**. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. 11, 1 (มกราคม – เมษายน 2561) : 847-864.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- วรรณวิสา บุญมาก และคณะ. (2560). **“การประเมินโครงการการแข่งขันการละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทย”**. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. 10, 1 (มกราคม – เมษายน 2560) : 592-604.
- วรรณวิสา บุญมาก. (2561). **“การออกกำลังกายด้วยกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของเด็กที่มีภาวะน้ำหนักเกิน”**. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. 11, 1 (มกราคม – เมษายน 2561) : 2137-2147.
- วิรัชฐา อุภุชฌ์. (2558). **การละเล่นพื้นบ้านของเด็กปฐมวัยในจังหวัดกระบี่**. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 1(30), 62-69.

- วัฒนพงศ์ อ่อนนุ่ม. (2554). ผลการฝึกการเล่นพื้นเมืองของไทยที่มีต่อสมรรถภาพทางกลไกของนักเรียนชาย
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6. ปรินซ์นิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา.
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิราภรณ์ ปนาทกุล. (2531). การเล่นเกมของเด็กไทยกับการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- วีระพงศ์ บุญประจักษ์. (2545). การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก
ปฐมวัย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมร ทองดี. (2542). การเล่นเกมพื้นบ้านพัฒนาการอบรมของเด็กไทย. วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช, 3(12),
64-73.
- สาโรจน์ มีวงษ์สม. (2542). การเล่นเกมพื้นบ้านของเด็กไทย 4 ภาค. กรุงเทพฯ: บริษัทคอมแพคท์ พรินท์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา.
กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2556). เปิดผลสำรวจทักษะของเด็กไทยในศตวรรษ
ที่ 21. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559, จาก <http://www.qlf.or.th/home/details?contentId=570>.
- อมรา กล้าเจริญ. (2553). เพลงและการเล่นเกมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อังศุธร อังคะนิต. (2557). ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่น
พื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉราพร ศรีภูษณาพรหม. (2554). การสร้างเสริมสุขภาพเด็ก. กรุงเทพฯ: บริษัทรองช่างพรินท์ตั้ง จำกัด.
- อาภรณ์ อุกฤษณ์. (2555). พลวัตการเล่นของเด็กกับภาวะแวดล้อม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 4(2), 133-163
- อารยา ถาวรสวัสดิ์. (2555). แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาพื้นเมืองไทยในการพัฒนาพื้นฐานนักกีฬา
ไทยสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักการกีฬา กรมพลศึกษา
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- อุดม หนูทอง. (2542). สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ธนาคารไทยพาณิชย์

ภาษาต่างประเทศ

- Bloom, Benjamin S. (1964). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of
Educational Goals*. Handbook II: Affective Domain, London: Longman.
- Fatemeh Pasand at al. (2014). *Impact of Traditional Exercises on Perceptual- Motor
Development in Elementary School Girl Students*. Indian Journal of Fundamental
and Applied Life Sciences, 4 (S3): 1297-1302.